

Näkökulmia Pohjois- Pohjanmaan kuntien tulevaisuuteen

Pohjois-Pohjanmaan maakuntapäivät, Oulu 7.11.2023

Timo Reina

ALUE- JA VÄESTÖN- KEHITYKSEN TILANNEKUVA

-
- **Kaupungistuminen ja kaupunkiseutuistuminen** jatkuvat koronakriisin aiheuttaman rytmihäiriön jälkeen
 - **Harmaa siirtymä** etenee, demografinen neloskierte vaikuttaa kaikkien alueiden kehitykseen
 - **Osaaja- ja työvoimapula** vaikuttavat yhä useamman toimialan ja alueiden kasvun pullonkaula
 - **Vihreä siirtymä** lisää merkittävästi teollisten investointien määrää, mutta alueellisesti epätasapainoisella tavalla
 - **Liikenteen, koulutuksen ja sijainnin vahva kolmiyhteys** toimii edelleen kasvun ja kehityksen katalysaattorina

Lähde: Timo Aro

Alueellisiin kehitysnäkymiin vaikuttavia tekijöitä:

Venäjän hyökkäyssodan vaikutukset – **huoltovarmuus** (maanpuolustus, omavaraisuus, vihreä energia, kriittiset raaka-aineet, ruuan tuotanto ja maatalouden edellytykset), **uusi geopoliittinen sijainti** – vaikutukset yritysten liiketoimintaan

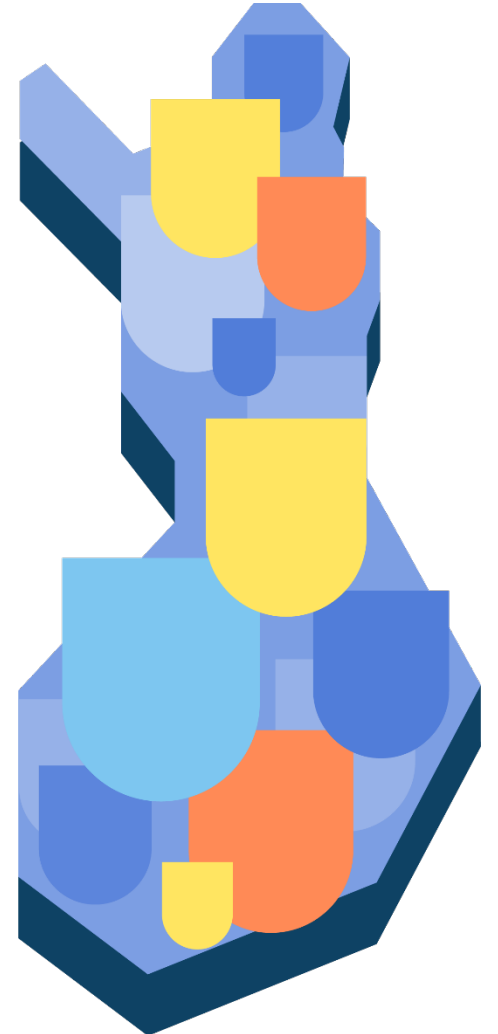
Osaavan työvoiman saatavuus – myös **kausityövoima** ja siihen liittyvät **asumisen ratkaisut**, **pitovoima** suhteessa Ruotsin ja Norjan työvoimakysyntään

Saavutettavuus (fyysiset yhteydet pohjoiseen, länteen ja etelään), **monipaikkaisuus** (riittävän nopeat ja toimintavarmat tietoliikenneyhteydet) – yhteydet **kansainvälisiin verkostoihin**

Uudet tuotannonalat ja investoinnit vihreään/puhtaaseen siirtymään – miten pystytään hyödyntämään kestävästi, onko riittävästi **TKI-toimintaa**, riittääkö investoijia ja osaavaa työvoimaa

Kuntapolitiikan linjauksia hallitusohjelmassa (1)

- **Kuntien merkittävä rooli** yhteiskunnassa ja kasvun mahdollistamisessa tunnustetaan. Kuntien **erilaisuus** sanoitetaan voimavaraksi.
- **Kumppanuus/sopimuksellisuus** kunta-valtio – suhteessa jatkuu ja laajenee.
- **Itsehallinnollinen vapaus ja aidot edellytykset vastata perustehtävistä** kirjattu kuntapolitiikan tavoitteeksi
- *”Hyvinvointialueiden hallintomallia kehitetään paikallisen osallisuuden ja tulosvastuun periaattein, mutta sitä ei rinnasteta kunnalliseen itsehallintoon.”*

Kuntapolitiikan linjauksia hallitusohjelmassa (2)

- **Säätelyn keventäminen** – myös **kokeiluohjelma** mukana
 - Eriytymiskehityksen ja erilaisten ratkaisujen salliminen
- **Rahoitusjärjestelmä** uudistetaan
 - Kuntiin ei kohdistu suuria rahoitusleikkauksia. Kuntien osuus sopeutustoimista pieniä.
 - Kiinteistöverouudistus etenee
 - Kuntatalouteen vaikuttavat päätökset kompensoidaan
- **Kunta-HVA yhteistyöhön ja yhdyspinnoilla tapahtuvaan toimintaan joustoa** palveluiden järjestämiseen.
 - Paikallinen sopiminen tehtävien järjestämisestä mahdollistetaan.
- **Sidosyksikön hyödyntämisen rajaaminen**
 - Sidosyksikön vähimmäisomistus 10 % huomioiden yleinen etu.
 - Sidosyksikköhankintoja voidaan tehdä vain, kun ne ovat kokonaistaloudellisesti edullisempia kuin markkinoilla toimivat vaihtoehdot tai kun tähän on muu erityisen painava julkinen intressi.

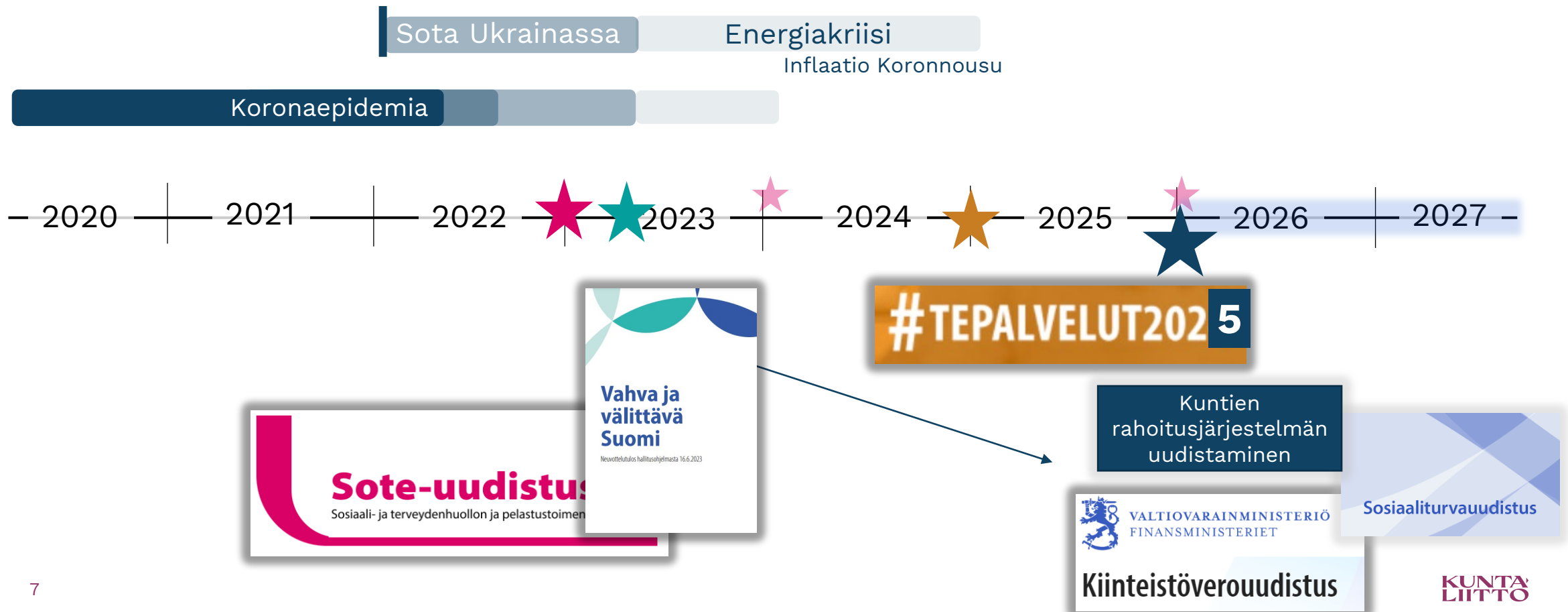
Kuntapolitiikan linjauksia hallitusohjelmassa (3)

- Hallitus edistää asukkaiden palveluiden laadun ja yhdenvertaisuuden toteutumista varmistamalla, että palveluista vastuuta kantavat kunnat ovat taloudellisesti elinvoimaisia.
- **Kriisikuntakriteereiden** tehokkuutta arvioidaan hallituskauden aikana.
- **Kuntakoon kasvuun suhtaudutaan myönteisesti.**
- Jokaisen kunnan on pystyttävä tarjoamaan perustuslain mukaisesti peruspalvelut erityisesti sivistyspalveluissa.
- Hallitus vahvistaa kaikkien lasten sivistyksellisten perusoikeuksien yhdenvertaista toteutumista. **Vastuu koulutuspalveluista** edellyttää riittävän laajaa väestöpohjaa. Tämä voi toteutua koulutuksen järjestäjätahon hakeutumisella joko **järjestämisyhteistyöhön** kuntalain sallimien yhteistoiminnan keinoin tai **kuntaliitokseen**.

Suuret kriisit ja uudistukset muuttavat kuntataloutta

Muutosta muutoksen perään!

TE2024, työllisyys ja kotouttaminen

- **TE2024-uudistus etenee pääosin aiemmin linjatusti**
 - Rahoitusmallin kompensaaation tasoa tarkistetaan kuntien välillä vuosittain (ei saa muodostua yksittäisen kunnan tai alueen kannalta kohtuuttomaksi)
 - Työvoimapalvelujen lakisääteistä palveluprosessia kevennetään
 - Kuntouttava työtoiminta palautetaan kunnille
 - palveluiden järjestämisestä sopimusmahdollisuus kunta-HVA kesken
- Useita toimenpiteitä työvoiman lisäämiseksi (kannustavia ja velvoittavia, kv-rekrytoinnit).
- Kotoutumislainsäädäntöä uudistetaan – useita toimenpiteitä
- Ammatillinen koulutuksen rooli tunnistetaan osana TE2024-uudistusta
 - Ammatillisen koulutuksen rahoitusta uudistetaan

Kuntien esitykset työllisyysalueiksi 3.11.2023

- Valtioneuvostolle toimitettiin yhteensä **45** esitystä työvoimapalveluiden järjestämisestä.
- Poikkeuslupaa hakevia työllisyysalueita on **7**. Oman työssäkäyntialueen perusteella poikkeuslupaa hakevat Iisalmen ja Savonlinnan alueet. Pitkien etäisyyksien ja saamen kielen aseman perusteella poikkeuslupaa hakevat Lapissa kaksi Sodankylän ja Kittilän ympärille rakentuvaa työllisyysaluetta. Ruotsinkielisyyden perusteella poikkeuslupaa hakevat sekä Raaseporin että Pietarsaaren alueiden esitykset.
- **5** kuntaa ei ilmoittanut järjestävänsä palveluja itse tai olevansa mukana yhteistoiminta-alueessa (Myrskylä, Oulainen, Haapajärvi, Pyhäjärvi, Muurame).

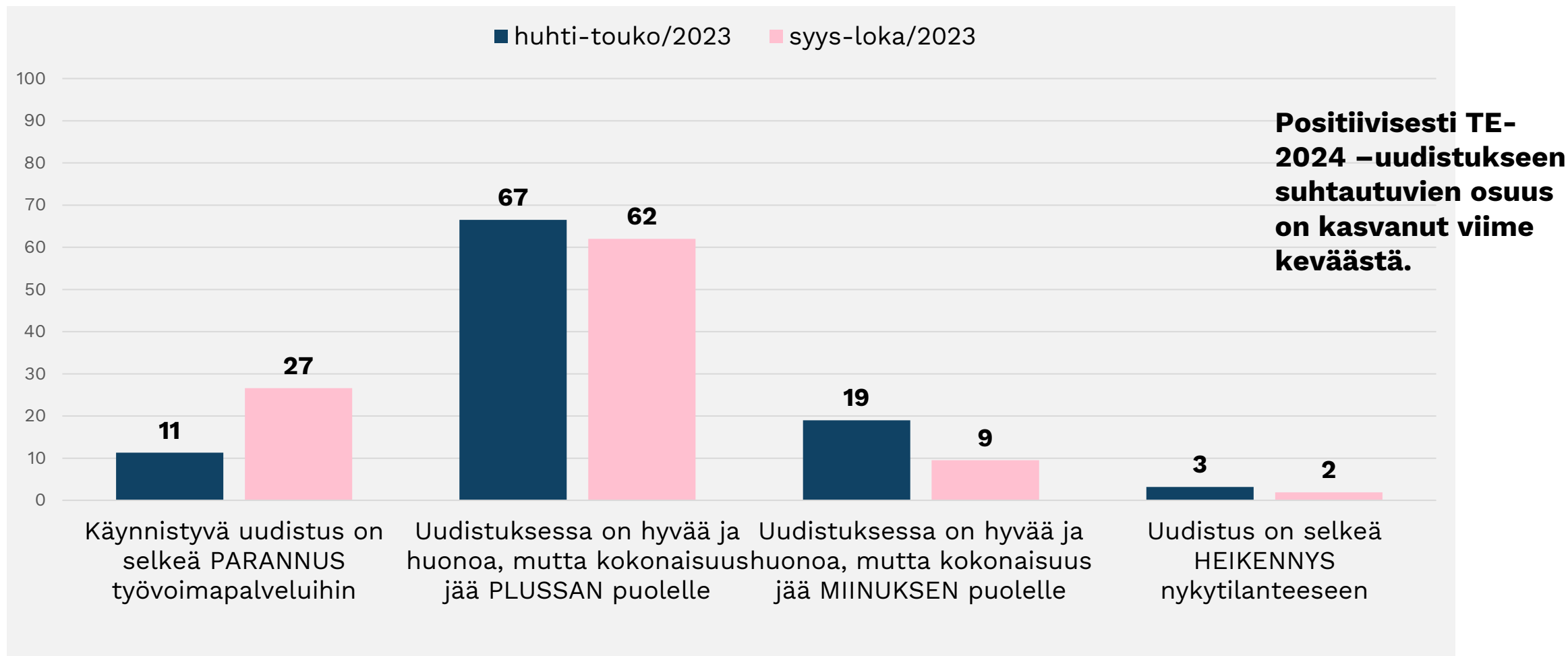
Kuntien esitykset työllisyysalueiksi 3.11.2023

- Kuntayhtymiä on **2** ja molemmat ovat Etelä-Pohjanmaalla. Toinen esitys pohjautuu olemassa olevan koulutus kuntayhtymän pohjalle ja toinen uuden kuntayhtymän perustamiselle.
- Itsenäisesti TE-järjestämistä hakevia kuntia on **5**: Helsinki, Vantaa, Kouvola, Lahti ja Jyväskylä.
- Maakunnan kokoisia alueita on **4**: Etelä-Karjala, Pohjois-Karjala, Kainuu ja Keski-Pohjanmaa.
- Eniten kuntia (**23**) on mukana Turun työllisyysalueessa.
- Uudellamaalla on **9** työllisyysaluetta.
- Lapissa työllisyysalueita on **4**.

Kuntaedustajien tämänhetkiset näkemykset TE-2024 –uudistuksesta.

Tilannearviot huhti-toukokuussa ja syys-lokakuussa 2023.

% vastanneista. (Kevät: N=310*, Syksy: N=158)

11 Kevään 2023 kyselyssä vastaajajoukko oli tämänsykyistä laajempi. Vastaajina myös luottamushenkilöjohtoa.

TE25-uudistus muuttaa kuntataloutta

1. Siirtyvät palvelut

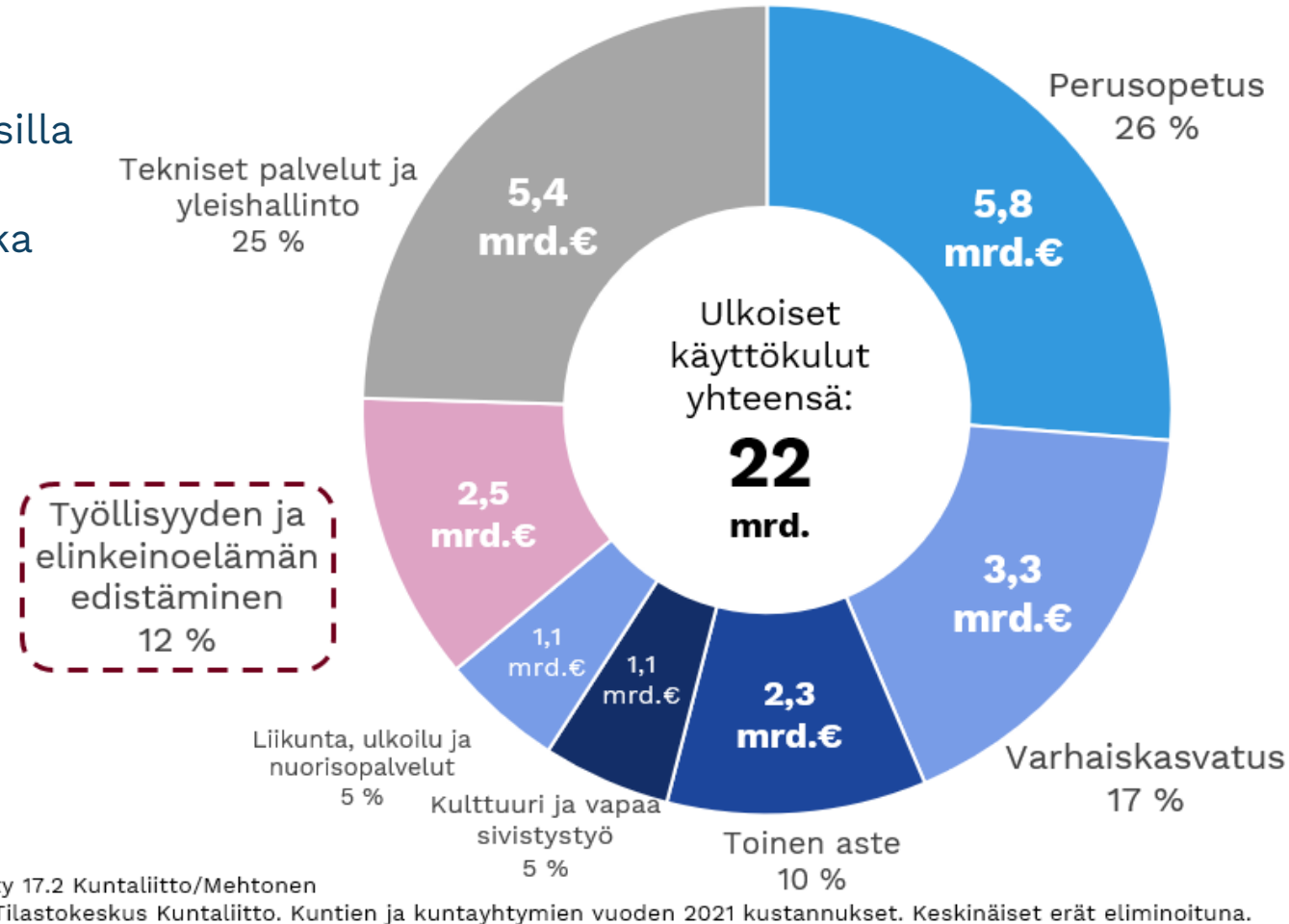
- Työvoima- ja yrityspalvelut rahoitetaan valtionosuuksilla
- Rahoitus tarkistetaan vuosittain
- Palveluiden rahoituksessa kahden vuoden siirtymäaika

700 miljoonaa

2. Työttömyysturvamenot

- Etuuskulut kompensoidaan valtionosuuksina
- Kompensaatio lasketaan poikkileikkaustilanteessa
- Sitä korotetaan vuosittain indeksillä¹⁾
- Kuntien etuuskulut muuttuisivat sekä työttömien **määrän** ETTÄ työttömyyden **keston** mukaan

Yhteensä n. 700 miljoonaa
(josta: lisäystä vajaa 300 miljoonaa)

#NORMINMURTAJAT

Törmäsitkö turhaan normiin tai sääntelyyn? Kerro siitä!

Hallitus kuuli Kuntaliittoa: tällä hallituskaudella kevennetään kuntien toimintaa jäykistäviä normeja. Se tarkoittaa kunnille lisää joustoa toteuttaa asioita paikallisesti parhaalla mahdollisella tavalla!

Murrettavien normien keräämisen hetki on nyt, marras-joulukuussa 2023! Ilmianna toimintaa jäykistävä normi osoitteeseen norminmurtajat@kuntaliitto.fi.

Tule mukaan norminmurtajien joukkoon!

Normituksen keventämishjelma

VOIMASSA OLEVAN LAINSÄÄDÄNNÖN PURKU TAI KEVENTÄMINEN

Normeja keventämällä asioita voidaan tehdä paikallisesti joustavasti. Samalla voidaan löytää säästöjä hallinnollisiin kustannuksiin ja tehostaa palveluprosesseja.

TULEVAN LAINSÄÄDÄNNÖN KOKOILUT

Lakikokeilut ovat keino testata uudenlaista sääntelyä, ennen kuin päätetään pysyvistä lainsäädäntömuutoksista.

Lakikokeilut tarkoittavat määräajaksi asetettuja lakeja, joissa kokeilukunnille annetaan poikkeamismahdollisuus voimassa olevasta lainsäädännössä.

TULEVAN LAINSÄÄDÄNNÖN TAVOITEOHJAUS

Mahdollistavan ja tavoitteiden kautta ohjaavan lainsäädännön edistäminen tulevissa lainvalmisteluprosesseissa.

Ideoita normien purkamiseksi ja lakikokeiluiksi voi lähettää norminmurtajat@kuntaliitto.fi

31.8.2023

Kuntien peruspalvelujen valtionosuusjärjestelmän uudistuksen organisointi

Asettaminen ja toimikausi

Valtiovarainministeriö on tänään asettanut kuntien peruspalvelujen valtionosuusjärjestelmän uudistuksen valmistelua varten valmisteluryhmän toimikaudelle 31.8.2023-31.12.2025.

Tausta

Pääministeri Petteri Orpon hallituksen hallitusohjelman mukaan kuntien rahoituksen ja valtionosuusjärjestelmän kokonaisuus uudistetaan vastaamaan kuntien uutta roolia ja sote-uudistuksen voimaantumisen sekä TE-uudistuksen jälkeistä tilannetta. Uudistuksen lähtökohdaksi otetaan tavoite varmistaa eri kokoisten kuntien edellytykset järjestää lakisääteiset peruspalvelut kaikkialla Suomessa, ottaa huomioon muuttotappiokuntien tarpeet ja eri alueiden demografisen kehityksen sekä vahvistaa kasvavien kuntien ja kaupunkien

Kuntaliiton toimintasuunnitelma 2024

Kuntaliitto tukee rahoitusjärjestelmän laaja-alaista uudistamista

Tavoitteena

- Rahoitusjärjestelmä on uudistettu ja vahvistaa kuntien tulopohjaa.
- Valtionosuusjärjestelmä vastaa sote- ja TE-uudistusten jälkeistä tilannetta.

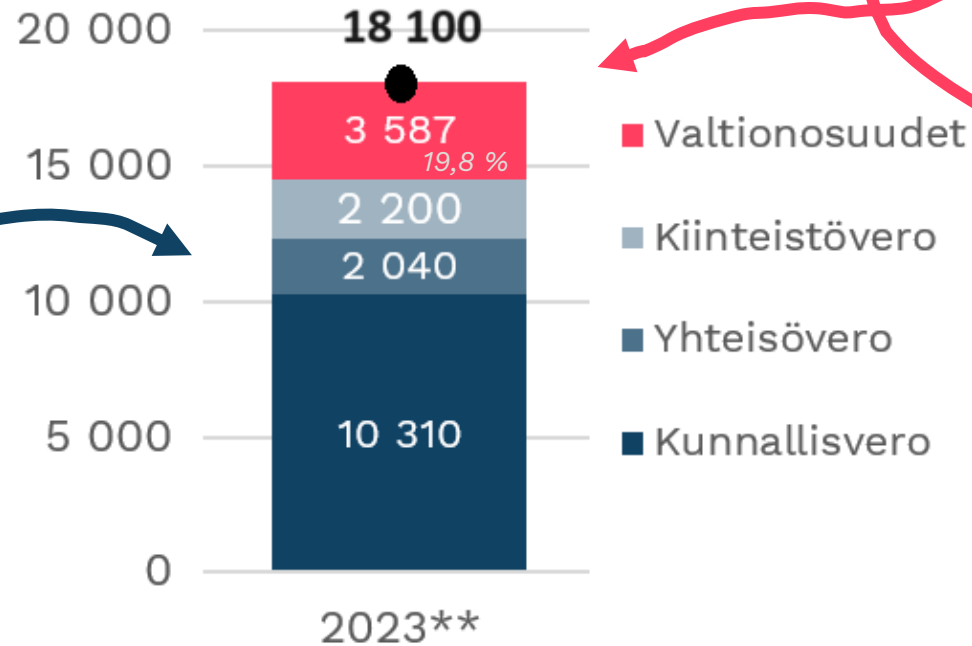
Kuntatalouden näkymiä 2023-...

- **Vuosi 2023 on poikkeuksellinen, mm. verotilitysten hännät**
- **Yleinen talous-, työllisyys- ja verotulokehitys vaikuttaa hallituksen päätöksiä enemmän. Erityisesti rakentamisen ja asuntotuotannon sukeltaminen heijastuu myös kuntatalouteen monin tavoin.**
- **Valtionosuurahoituksessa sote-siirtolaskelmien päivitys muuttaa valtionosuuksien tasoa erittäin merkittävästi useissa kunnissa.**
- **Korkojen noustua ja merkittävien investointipaineiden keskellä jo ennestään velkainen kuntatalous ml. kuntakonsernit on aiempaa haavoittuvaisempi ja liikkumavara on pienempi.**

Valtio rahoittaa vain viidenneksen peruspalveluista

Verotulojen turvaaminen on kunnan kestävä talouden perusta

- Talouden suhdanteet
- Investoinnit Suomeen
- Elinvoiman edellytykset mm. investointikyky
- Työllisyyden kehitys
- Julkisen talouden tilanne
- Henkilöstön saatavuus
- Työ- ja opiskeluperäinen maahanmuutto

Kunnan verotulojen ja valtionosuuksien summa kuvaa kunnan saamaa julkista rahoitusta. Periaatteessa sillä pitäisi pystyä kattamaan ainakin ns. peruspalvelujen nettokustannukset. Verorahoituksen tulisi riittää myös yleishallinnon ja muiden palvelujen rahoittamiseen. Lisäksi tarvitaan rahaa mm. investointeihin sekä lainojen lyhennyksiin ja korkoihin.

Vahva ja välittävä Suomi
Neuvottelutulos hallitusohjelmasta 16.6.2023

Tasa-arvoraha
2-3 vuosiviikkotuntia
Perusopetus +200 milj. €
Lukiokoulutuksen saavutettavuus
...

Valtion talousarvioesitykset

Etusivu 2024 2023 2022 2021 Aiemmat talousarviot

Vuosi 2024

Talousarvio
▶ [Valtiovarainministeriön ehdotus \(28.8.2023\)](#)

Petteri Orpon hallituksen kuntalinjausten yhteisvaikutus 2024 maltillinen, mutta se voi heikentyä työttömyyden kasvun myötä

- Petteri Orpon hallitusohjelmaan sisältyy sekä kuntien tehtäviä ja rahoitusta lisääviä että vähentäviä toimenpiteitä. Euromääräisesti isoimpia muutoksia 2024:
 - Maapohjan kiinteistöveron alarajan korotus: +106 milj. euroa, netto
 - Peruspalvelujen valtionosuuden yhden prosenttiyksikön indeksijarru: -24 milj. euroa
 - Työttömyysturvaan, lapsilisiin ja asumisen tukiin tehtävillä muutoksilla merkittäviä, mutta erisuuntaisia kuntatalousvaikutuksia. Vuonna 2024 muutosten yhteisvaikutukseksi arvioidaan +17 miljoonaa euroa.
- Moni hallituksen toimenpide on kunta-valtio-suhteessa neutraali, mutta vaikutus kunnittain vaihtelee
- Valtion toimenpiteiden yhteisvaikutus on vuonna 2024 kuntataloutta hieman vahvistava.

Nostoja hallituskaudelta 2024-2027

- Hallitus kompensoi kunnille asetettavat uudet tehtävät ja velvoitteet, mm. TE-palvelu-uudistuksen kustannukset, sekä kuntien veroperustemuutosten vaikutukset
- Kuntien valtionosuutta pienentää vuodesta 2024 lähtien sote-siirtolaskelmien tarkistus. Osalla kunnista sote-uudistuksen tasauselementit muodostuvat erittäin suuriksi ja muutokset vuoteen 2023 voivat myös olla merkittäviä.
- HE kiinteistöverotuksen uudistamiseksi annetaan keväällä 2024.
- Osana perusopetuksen vahvistamista vakiinnutetaan perusopetuksen ja varhaiskasvatuksen tasa-arvorahoitus.
- Kuntien rahoituksen ja valtionosuusjärjestelmän kokonaisuus uudistetaan vastaamaan kuntien uutta roolia ja sote- ja TE-uudistusten jälkeistä tilannetta. Uudistus voimaan 2026.

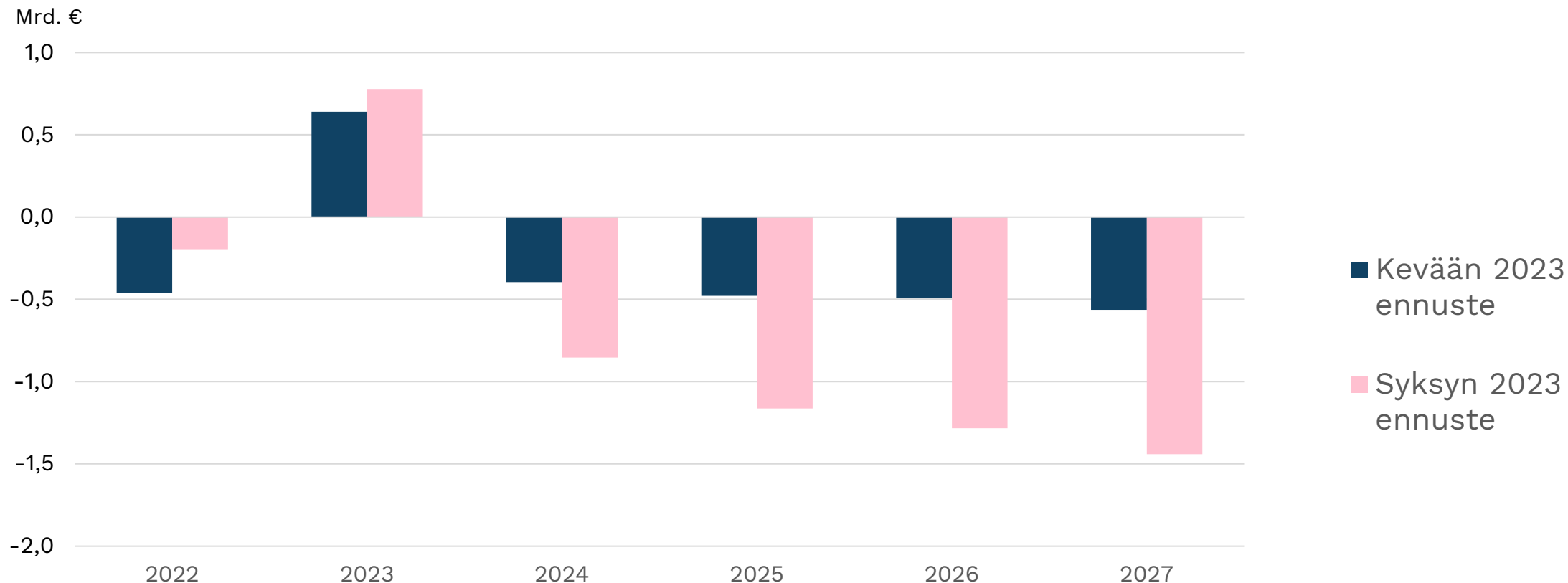
Työttömyysvakuutusmaksun kevennys vuonna 2024 pienentää kuntien henkilöstömenoja sekä kasvattaa verotuloja

Kuntatalous on suhdanneherkempi. Kehitysarvio heikentyi viime keväästä.

- Iso kuva: Kuntatalouden kehitysarvio 2024-2027 on heikentynyt viime keväästä. Tulojen ja menojen välillä on ennusteajanjaksolla kasvava epätasapaino. Kuntatalouden paineita lisäävät korkealla pysyvät nettoinvestoinnit.
- Verotuloarvioita painaa talouskasvun vaimentuminen. Verotulojen kehitys keskimäärin +3,2 % vuosina 2025-2027.
- Kuntien valtionosuuksia pienentävät muun muassa sote-siirtolaskelman tarkentuminen, Petteri Orpon hallitusohjelman päätökset sekä oppilas- ja opiskelijamäärien aleneminen
- Toimintamenot kasvavat pääasiassa hintojen kasvun vuoksi. Henkilöstökustannusten kasvua hillitsee työttömyysvakuutusmaksun alentaminen vuodesta 2024 lähtien.
- Poikkeus: TE-palvelu-uudistus kasvattaa kuntien menoja ja vastaavasti valtionosuuksia 2025-
- Vuosikate ei riitä kattamaan nettoinvestointeja 2024-2027. Investointien oletetaan kasvavan tasaisesti.
- **Toiminnan ja investointien rahavirta ajautuu pysyvästi miinukselle 2024-2027. Kuntatalouden velka kasvaa 4,3 miljardia euroa 2024-2027.**

Kuntatalouden ennuste heikentynyt

Toiminnan ja investointien rahavirta

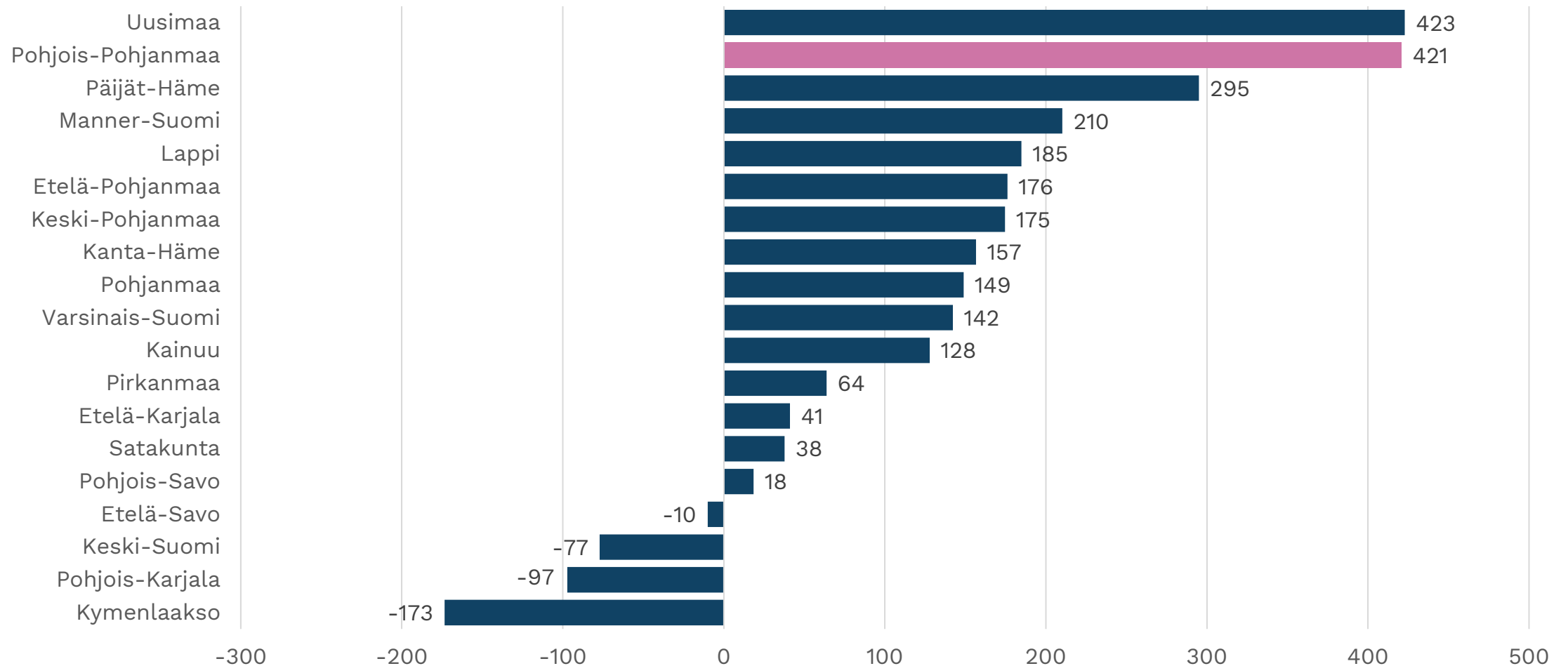
Toiminnan ja investointien rahavirta = tulorahoitus – investoinnit

Toiminnan ja investointien rahavirta kuvaa kuinka paljon rahavirrasta jää nettoantolainaukseen, lainojen lyhennyksiin ja kassan vahvistamiseen.

Kuntien talous maakunnittain 2022

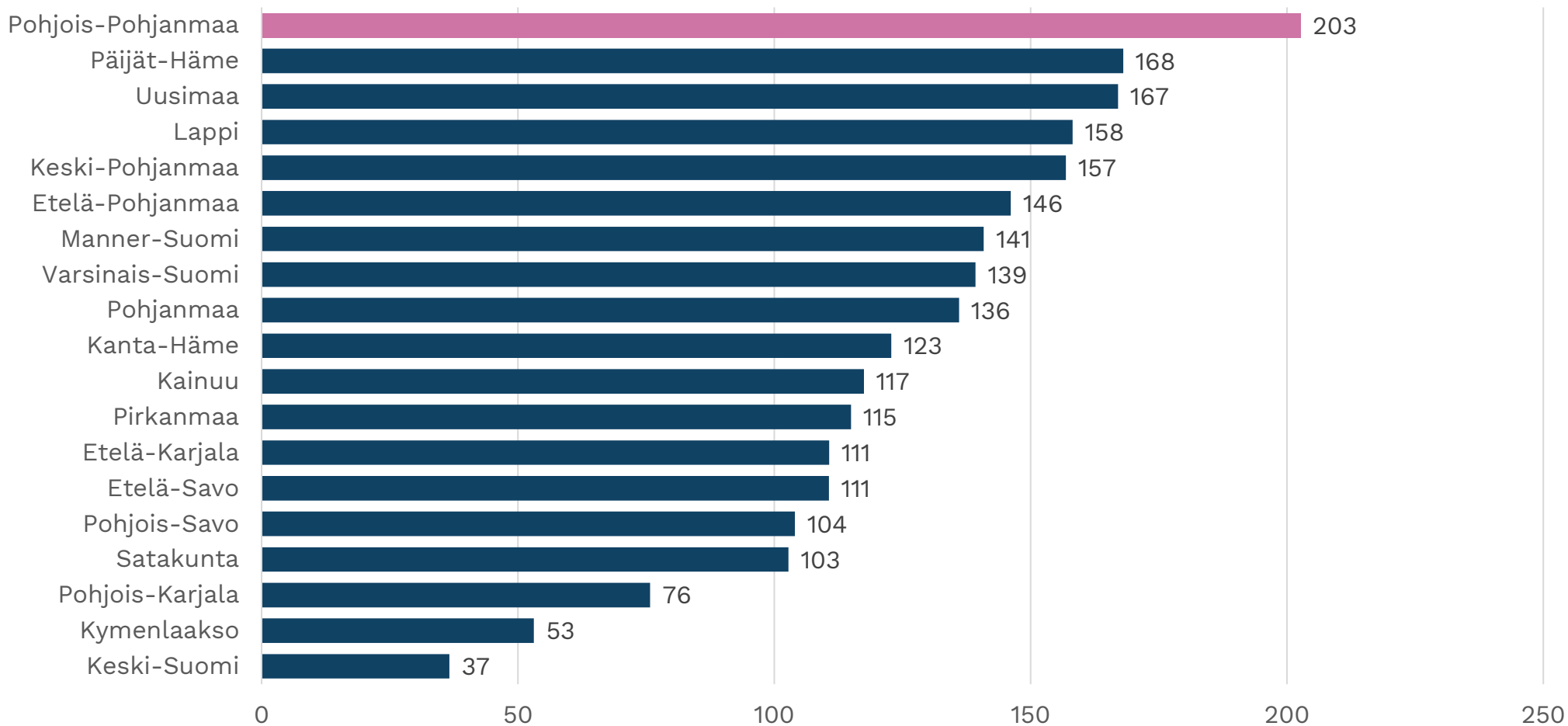
Manner-Suomen kunnat

Tilikauden tulos (€/as)

Kuntien vuosikate %:a poistoista 2022

Manner-Suomen kunnat

KUNTA
LIITTO

Kuntaliiton talousbarometri 2023

Vastaajina 129 talousjohtajaa syyskuussa 2023

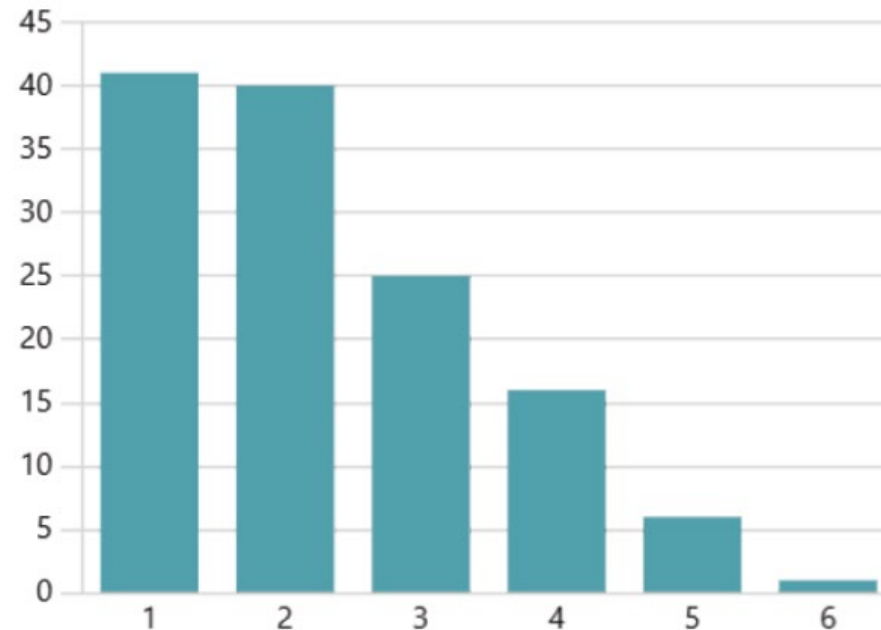
@MinnaPunakallio

Kuntasi talouden tilanne 12 kuukauden kuluttua, verrattuna tilanteeseen nyt?

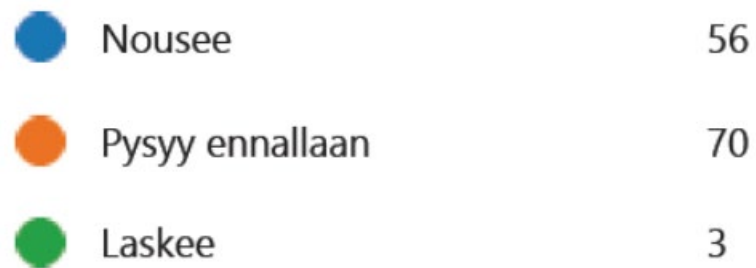
(1 heikko – 6 erinomainen)

Keskimääräinen arvio

2,29

Kunnallisveroprosentin muutospaine vuodelle 2024?

Havainnot tuloksista

”Peräti 80 prosenttia vastaajista arvioi kunnan talouden tilan tällä hetkellä keskimääräiseksi tai keskimääräistä selvästi vahvemmaksi. Taustalla verohäntä.”

”Kunnallisveroprosenttiin kohdistuu kunnissa juuri nyt huomattava korotuspaine.”

”Kuntien talousjohtajat ennakoivat kuitenkin talousnäkyksiensä jyrkkää heikentymistä.”

”Kuntien heikentyneissä talousodotuksissa näkyy taloustaantumien pitkittyminen. Lisäksi epävarmuutta aiheuttaa hallitusohjelma, jonka välillisiä vaikutuksia kuntatalouteen ei pystytä vielä euromääräisesti täysin arvioimaan”

www.kuntaliitto.fi

www.kommunforbundet.fi